

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Η'. - ΤΕΥΧ. Α' ΚΑΙ Β'.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ ΚΑΙ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Οὐκ ἔστι περὶ τοῦ τοῦ δευτέρου ἀλλήματος
βουλεύματα ἢ περὶ παιδείας καὶ αἰσίου καὶ
τῶν αὐτοῦ αἰσίων. (Πλάτ. Θεάγης).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1885

Β'. τμήμα: γενική ἀρχιτεκτονική, μηχανολογία καὶ μηχανική τεχνολογία, ὑποβολή ἀναλόγων σχεδίων μηχανουργικῶν καὶ προπλάσματος μηχανικοῦ ἐν σμικρῷ εἴτε ἐκ ξύλου, εἴτε ἐκ μετάλλου.

δ') Σχολή χημικοτεχνική. **Α' τμήμα:** δρυκτολογία, βοτανική, ζωολογία, γενική καὶ τεχνική φυσική, γενική χημεία, μηχανική τεχνογνωσία, ἀρχιτεκτονική. **Β'. τμήμα:** ἀναλυτική χημεία, χημική τεχνογνωσία, ἐμπορική ὕλη, γενική μηχανολογία, ὑποβολή δύο χημικῶν παρασκευασμάτων καὶ χημικοτεχνικῆς διατριβῆς ἐπὶ τῇ βάσει πρακτικῆς τοῦ ὑποψηφίου ἐρεῦνης.

ε') Ἐξετάσεις γεωπονικαὶ καὶ δασονομικαί. Φυσική, πετρογραφία, γενική καὶ τεχνική χημεία, χημική τεχνογνωσία, βοτανική, γεωργική καὶ δασονομική οἰκονομολογία.

Προκαταβάλλονται δικαιώματα ἐν Βιέννῃ διὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἐξετάσεις 150 φιορίνια, ἐν Πράγῃ 50 φιορίνια, διὰ δὲ τὰς δύο τελευταίας ἐν Βιέννῃ 80, ἐν Πράγῃ 50, ἐν δὲ τῷ πολυτεχνεῖῳ τῆς πόλεως Graz ὑπάρχουσι μὲν τὰ δύο τμήματα τῶν ἐξετάσεων, ἀλλὰ τὸ πρῶτον τμήμα συνίσταται εἰς τὴν λύσιν τοῦ πρακτικοῦ θέματος, σχεδίου, διατριβῆς κτλ., ἐνῶ τὸ δεύτερον, ἧτοι ἡ λεγομένη θεωρητικὴ ἐξέτασις, περιλαμβάνει πάντα τὰ μαθήματα, ἅτινα εἰς τὰ ἄλλα πολυτεχνεῖα ἐξετάζονται κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐξετάσεις· δικαίωμα προκαταβαλλόμενον δι' ἐκάστην τῶν ἐξετάσεων τούτων εἶναι ἐν Graz φιορ. 50.

(ἀκολουθεῖ)

'Αθηναϊκὴ νεολαία καὶ βίος αὐτῆς ἐν τοῖς σχολείοις.

Λόγος ἀπαγγελθεὶς ὑπὸ τοῦ Γυμνασιάρχου

ΔΡ. ΑΙΝΑΝΕΡ

(Συνέχ. ὄρα εἰς προηγ. τευχ.).

Ἡ πρώτη τοῦ βίου ἡὼς ἦτο τὸ παιδρότερον μέρος τῆς πρώτης νεανικῆς ἡλικίας τοῦ Ἀθηναίου, λίαν δὲ πρωίμως προσετέθη καὶ

τὸ σοβαρόν. Ἡ κυρία τοῦ θαλάμου τοῦ παιδὸς ἦτο ἡ τροφὸς, καὶ βραδύτερον ἡ φύλαξ, ἀλλὰ ἡ ἀνωτάτη ἐποπτεία ἦν φυσικὰ ἀνατεθειμένη εἰς τὴν μητέρα. Ὁ ἀνὴρ λίαν ἀπησχολημένος περὶ τὰ κοινὰ, σπανίως καὶ ὡς τις ξένος ἤρχετο ἐν τῷ παιδικῷ θαλάμῳ, ἐθεωρεῖτο δὲ μάλιστα καὶ οὐχὶ πρέπον νὰ ἀσχολῆται περὶ τοιαῦτα οἰκογενειακά. Ἡ μήτηρ ἀναλαμβάνει τὴν πρώτην ἀγωγὴν, καὶ ἐπειδὴ ἡ βίασις ταύτης ἦν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ αὐστηρότης, πολὺ συχνὰ ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ κακοτρόπου παιδὸς καταφέρει πληγὰς διὰ τοῦ σανδαλοῦ, ἢ μάστιγος ἢ διὰ καλάμου.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ μήτηρ λαμβάνει καὶ βοηθόν. Ὁ σκοπὸς τῆς Ἀθηναϊκῆς ἀγωγῆς ἦτο ἡ ἠθικότης, ἰσχύς καὶ υἰεία τῆς ψυχῆς, ἧτις δύναται αὐτὴ ἑαυτὴν νὰ ὀδηγῇ, νηφάλιος νοῦς, προφυλαττόμενος ἀπὸ πάσης παρεκτροπῆς, καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς εὐπρεπείας καὶ εὐσχημοσύνης. Ἡ ἠθικὴ αὕτη ἰκανότης ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ πηγὴ καὶ κέντρον πασῶν τῶν ἀρετῶν, ὡς ὄρος ὅπως εὖρη τις χάριν παρὰ τοῖς θεοῖς καὶ τὴν εὐνοίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔνεκα τούτου ἐζήτουν νὰ ἐθίσωσιν εἰς ταύτην τὸν παῖδα καὶ διὰ τῆς αὐστηρότητος νὰ καταστέλλωσι τὴν ἀπειθὴ φύσιν. Ἀφοῦ δὲ ὁ παῖς ἀπαλλαγῇ τῆς τροφοῦ λαμβάνει παιδαγωγόν, ὃ ἐστὶ δοῦλον, ὅστις ὀφείλει πάντοτε νὰ ἦναι περὶ αὐτόν, νὰ τὸν διευθύνῃ καὶ ὀδηγῇ, νὰ τὸν συνοδεύῃ βῆμα πρὸς βῆμα καὶ νὰ μὴ καταλίπῃ αὐτόν, μέχρις οὗ ἐνηλικιωθῇ. Ὅπως δὲ δυνηθῇ νὰ ἐκπληρῶσιν τὰ καθήκοντα τῆς ἐμπιστευτικῆς ταύτης θέσεως, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτῇ ἀπόλυτον ὑπακοήν καὶ εἶνε ἐλεύθερος νὰ μεταχειρίζεται καὶ σωματικὰς βασάνους κατὰ τῶν ἀπειθούντων.

Ὁ παιδαγωγὸς δὲν εἶνε διδάσκαλος, ἀλλὰ παιδοτρίβης. Ἐπειδὴ δὲ εἶνε δοῦλος, δὲν δύναται τις νὰ περιμένῃ παρ' αὐτοῦ ἠθικὴν τινα ἀγωγὴν κατὰ ἠθικὰς ἀρχάς. Τὸ καθήκον του εἶνε μόνον διὰ τῆς ἀδιακόπου ἐπιβλέψεως καὶ τῆς κατὰ μικρὸν συνηθείας νὰ καταστήσῃ τὸν παῖδα κόσμιον καὶ τοὺς τρόπους καλόν. Φροντίζει λοιπὸν ὥστε νὰ τρώγωσιν οὗτοι εὐπρεπῶς, καὶ ἐπειδὴ ὡς γνωστὸν οἱ ἀρχαῖοι τρώγοντες δὲν μετεχειρίζοντο περόνας καὶ μαχαίρια, νὰ λαμβάνωσι τὸ μὲν κρέας καὶ ἰχθὺν καὶ ἄρτον διὰ τριῶν δακτύλων,

(TOM. Η΄.)

διὰ δύο δὲ τοὺς ἀφύας (σαρδέλλας), νὰ κρατῶσι τὸν ἄρτον διὰ τῆς ἀριστερᾶς, τὸ δὲ κρέας διὰ τῆς δεξιᾶς, νὰ μὴ θέτῃσι τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἐτέρου γόνατος, ἀλλὰ κοσμίως νὰ κάθηνται παρὰ τὴν τράπεζαν. Αὐτοῖς προσέτι ἀνετίθετο ἡ φροντίς νὰ διδάξῃσι τοὺς παῖδας νὰ ὑποδύωνται, νὰ ἐνδύωνται καὶ πρὸ παντὸς νὰ φορῶσιν ὀρθῶς τὸν χιτῶνα, ὅ ἐστι νὰ ρίπτωσιν αὐτὸν κομψῶς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ νὰ περικαλύπτωσι καλῶς τὸν δεξιὸν βραχίονα. Ἐπίσης αὐστηροὺς κανόνας ἐπιβάλλει ὁ παιδαγωγὸς εἰς τὸν παῖδα ὡς πρὸς τὴν πρὸς ἄλλους συμπεριφορὰν του. Ὅταν βαδίζῃ ἐν ταῖς ὁδοῖς, δὲν πρέπει νὰ βλέπῃ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, ἀλλ' εὐθὺ καὶ κάτω ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ περιπατῇ· συναντῶν πρεσβυτέροις νὰ ὑπαχωρῇ καὶ νὰ ἀνίσταται, ὅταν εἰσέρχωνται εἰς τὸ δαυμάτιόν του. Παρόντων αὐτῶν ὀφείλει νὰ σιωπῇ, ἂν μὴ ἐρωτηθῇ, δὲν πρέπει νὰ ἀντιλέγῃ, ἢ πρὸς χάριν νὰ ὁμιλῇ. Αἰδῶς καὶ σωφροσύνη νὰ ἐμφυτευθῇ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδός, ἦτο τὸ κύριον θέμα τοῦ παιδαγωγοῦ, ὅςτις πλέον τούτων νὰ ἐπιτελέσῃ δὲν ἦτο τόσοσὺν κατάλληλος.

Εὐθὺς δ' ἀφοῦ ὁ παῖς φθάσῃ εἰς ἡλικίαν, καθ' ἣν ἐννοεῖ ὅ,τι αὐτῷ λέγουσι, καὶ τὸ πνεῦμά του εἶνε τόσοσὺν ἀνεπτυγμένον ὥστε νὰ δύναται νὰ διδαχθῇ διὰ διδασκαλίας, τότε τῷ παιδαγωγῷ προστίθεται καὶ ὁ διδάσκαλος. Τοῦτο συνέβαινε συνήθως ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἔτους, καὶ διὰ τούτου ἀρχεται ἡ δευτέρα τῆς ἀναπτύξεως περίοδος ἐν τῷ βίῳ τοῦ νέου Ἀθηναίου. Ἀποχαιρετᾶ πλέον τὸν ἀμέριμνον βίον, ὃν ἐν παιδιαῖς καὶ τέρψεσι διῆλθε, καὶ ἀνοίγονται ἤδη αὐτῷ αἱ θύραι τοῦ σχολείου.

Ἡ παιδεία ἦν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἐλάμβανεν ἡ νεότης ἦν διττῆ· μὸρφωσις σώματος, καὶ μὸρφωσις πνεύματος, ἢ, ὡς οἱ Ἕλληνες ἐκάλουσαν ταύτην, ἡ γυμναστικὴ καὶ μουσικὴ. Ἡ σχέσις μεταξὺ ἀμφοτέρων καὶ αἱ ἀπαιτήσεις, ἃς εἶχον παρ' ἐκάστης, ἦσαν βεβαίως ἐν διαφόροις πολιτείαις διάφοροι. Ἐν Σπάρτῃ ἤσκουν τὸ σῶμα πρὸς ἀπόκτησιν βώμης καὶ πολεμικῆς ἰκανότητος, ἐν Βοιωτίᾳ χάριν τῆς ἀθλητικῆς, ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐθεράπευον κυρίως τὴν μουσικὴν, ἐν Ἀθήναις δὲ ἐπεζήτουν τὴν ἁρμονίαν μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ἀκριβῶς τὸ ἐμμελὲς τοῦτο καὶ ἁρμονικόν, ὅπερ ἐκλή-

θη ειδικῶς Ἑλληνικῇ μόρφωσις, κατέστησε τοὺς Ἀθηναίους ἡγέτας τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τὰ σχολεῖα ὑπελείποντο βεβαίως πολὺ τῶν ἡμετέρων, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἐν αὐτοῖς ὑπῆρχε τόση ἰσχύς, ὥστε νὰ δοθῇ ἰσχυρὰ ὠθησις εἰς τὰ ἐν τῷ λαῷ ὑπνώττοντα φυσικὰ προτερήματα, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλίματος καὶ τοῦ πολιτεύματος καὶ τοῦ λίαν ἀνεπτυγμένου πρὸς τὸ ἰδανικὸν αἰσθήματος νὰ παράσχῃ τῷ Ἀθηναίῳ τοιαύτην μόρφωσιν, ἣτις σύμπαν τὸ ἔθνος καθίστα ἱκανὸν νὰ ἀγαπᾷ καὶ εὐνοῇ τὸ καλὸν καὶ ἀληθές, καὶ νὰ προέλθῃσιν ἐξ αὐτοῦ οἱ μέγιστοι διδάσκαλοι περὶ πάντας σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς τε τέχνης καὶ ἐπιστήμης.

Ἄλλ' ἡ γενικὴ παιδείυσις τῶν Ἀθηναίων πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς τιμητικὸς κόσμος τοῦ λαοῦ, τόσον μᾶλλον καθ' ὅσον προῆλθεν ἐκ τῆς ἰδίας ἐκάστου πρωτοβουλίας. Διότι ἐνῶ ἐν Σπάρτῃ ἡ τῆς νεολαίας διδασκαλία ἦτο τῆς πολιτείας ἔργον, καὶ διὰ νόμων ὀριζομένη, ἐν Ἀθήναις τὸναντίον ἦτο ὅλως ἰδιωτικόν. Ὑποχρεωτικὴ διδασκαλία δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ μόνον ἔθος καὶ ἡ ἀκριβοῦς γνῶσις τῆς σημασίας καὶ σπουδαιότητος τοῦ πράγματος παρεκίνει τοὺς γονεῖς νὰ διδάξῃσι τὰ τέχνα των. Τὸ ἠθικὸν τοῦτο καθήκον εὑρισκόν τόσον ζωηρόν, ὥστε οἱ μὴ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν παιδεύοντες οὐδεμίαν εἶχον ἀπαίτησιν, νὰ γηροκομηθῶσιν ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀμελοῦντες τοῦ καθήκοντος τῆς ἀγωγῆς ἀπώλλυον πᾶν πατρικὸν δικαίωμα.

Ἐν τῇ ἀγωγῇ τοῦ νέου Ἀθηναίου δύο ἀναφαίνονται περίοδοι, αἵτινες, ὡς ἡ πρώτη διδασκαλίας ἐλευθέρα ἡλικία, ὀρίζονται διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὴν ἀπὸ τοῦ 7—14 ἔτους ἡλικίαν, ἐν ἣ διδασκαλία ἔχει μᾶλλον προπαιδευτικὸν χαρακτήρα καὶ ὀλίγον ὑπερβαίνει τὰς ἀμέσους ἀπαιτήσεις πνευματικῆς ἀσκήσεως. Ἡ ἐποχὴ αὕτη δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἡ τῆς στοιχειώδους διδασκαλίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διδασκαλία δὲν ἀπέρρεεν ἐκ τῆς πολιτείας, βεβαίως δὲν ὑπῆρχον δημόσια σχολεῖα συντηρούμενα δημοσίᾳ δαπάνῃ, ἀλλ' ἕκαστος ἦτο ἐλεύθερος τὰ συστήσῃ σχολεῖον καὶ νὰ διδάξῃ, ὅστις ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἱκανὸν καὶ ἀκριβῶς τὸ ἐλεύθερον τοῦτο καθίστα ἕκαστον ὑποχείριον τῆς ἐπιδοκιμασίας,

ἥς ἐτύγγανον αἱ ὑπηρεσίαι του. Ἡ πολιτεία μόνον προσεῖχεν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν, οἵτινες κατὰ γενικὰς διατάξεις ἠδύνατο νὰ γείνωσι δεκτοὶ εἰς σχολεῖόν τι, καὶ ὥριζε τὴν ὑπὲρ τὰ 40 ἔτη ἡλικίαν τῶν διδασκάλων, καὶ ἀπῆτει τὴν τήρησιν τῶν ἠθικῶν νόμων. Οὐδεμίαν δὲ φροντίδα ἐλάμβανε περὶ τῆς ἰκανότητος τῶν διδασκάλων καὶ τῆς μεθόδου των.

Ἐν ταῖς λογίαις Ἀθηναῖς ἐθεωρεῖτο ὅλως φυσικόν, πᾶς, ὅστις ἠδύνατο νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ γράφῃ, τοῦτο νὰ διδάσκῃ καὶ εἰς ἄλλους. Ἐνεκα τούτου ἡ στοιχειώδης διδασκαλία δὲν ἐνομιζέτο ὡς τέχνη, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς βάνουσον τι ἔργον, ὅπερ καὶ ἀνετίθετο ἐκείνοις, οἵτινες διὰ τούτου ἤθελον νὰ κερδίσωσι τὸν ἄρτον των. Ὡς δὲ πᾶν βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα ἐνομιζέτο βάνουσον, οὕτω καὶ τὸ διδασκαλικὸν ἦτο ἀνάξιον ἐλευθέρου πολίτου. Ἀνηκόν λοιπὸν οἱ γραμματοδιδάσκαλοι, γραμματισταὶ καλούμενοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν κατωτέραν τάξιν, καὶ οὐχὶ σπανίως ἦσαν δούλοι ἢ ἀπελεύθεροι. Ἐνεκα δὲ τούτου καὶ ὁ μισθὸς αὐτῶν ἦτο πενιχρὸς, συνιστάμενος ἐκ τῶν μηνιαίων διδάκτρων καὶ ἐκ δώρων, ἅτινα φιλόδωροί τινες ἔδιδον.

Ἄλλ' ἄς συνωδεύσωμεν ἤδη τὸν Ἀθηναῖον παῖδα εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον. Περὶ τὴν χαραυγὴν ὁ παῖς ὀφείλει νὰ λάβῃ τὴν πρὸς τὸ σχολεῖον ἄγουσαν, διότι ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου ἀρχεται ἡ διδασκαλία. Σοβαρὸς καὶ σεμνὸς ὑπὸ τὸ αὐστηρὸν ὄμμα τοῦ ὀδηγοῦντος παιδαγωγοῦ διατρέχει τὴν ὁδόν, ὑπὸ μάλῃς ἔχων σάκκον πλήρη ἄβακος, μικρᾶς πυξίδος, μεταλλίνου γραφιδίου, καὶ ἴσως τινων συνεπτυγμένων κυλίνδρων, οἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς ἀναγνωστικὸν βιβλίον. Βεβαίως κινεῖται τὴν περιέργειάν του ὁ θόρυβος τῶν ἐκ τῶν πλησιοχώρων μετὰ ὀπωρῶν καὶ λαχάνων εἰς τὴν ἀγορὰν πορευομένων γεωργῶν, οἱ μετὰ ἰχθύων παντὸς εἴδους ἐρχόμενοι κάτοικοι τῶν παραλίων, αἱ ὑπὸ δούλων ἐλαυνόμεναι ἡμίονοι, μετὰ τῶν βαρέων αὐτῶν φορτίων, ἢ αἱ δίτροχοι ἄμαξαι, αἵτινες μετὰ τὸ βαρὺ αὐτῶν φορτίον διευθύνονται εἰς τὸν Πειραιᾶ ἵνα ἐκφορτώσωσι τοῦτο εἰς τὰ ἐκεῖ προσμένοντα φορτηγὰ πλοῖα, ἀλλ' ὁ πωγωνοφόρος συνφδὸς φορῶν βραχὺν χιτωνίσκον, καὶ λάσιον ἐπενδύ-

την, κυρτήν κρατῶν βακτηρίαν ἐν τῇ χειρὶ, οὐδεμίαν ἐπιτρέπει διατριβὴν οὐδὲ περίεργόν τινα θέαν.

Οὕτω φθάνουσιν εἰς τὸν τόπον, ὅστις εἶνε ἔτι ὁ κόσμος τοῦ παιδός. Οὐχὶ μεγαλοπρεπὲς κτίριον, μὲ ἄφθονον φῶς διὰ παραθύρων εἰσερχόμενον, εὐάερον καὶ μακρὰς ἔχον διόδους, οὔτε οἱ τοῖχοι κοσμοῦνται δι' εἰκονικῶν παραστάσεων, αἵτινες ἐξεγείρουσι τὴν φαντασίαν, ἀλλὰ γυμνός τις χῶρος, ἐνδεῶς ηὔτρεπισμένος μετὰ ξυλίνων ἐδωλίων καὶ ἑδρας διὰ τὸν διδάσκαλον, συχνάκις κείμενος εἰς ἀτραπὸν τινα ἄνωθεν ἐσκεπασμένην, ἢ ἐν στοᾷ, ἐν ἣ ἀντηχεῖ ὁ ἀπὸ τῶν ἀγυιῶν θόρυβος, καὶ εἰσεχώρουν τὰ περίεργα βλέμματα τῶν διερχομένων. Ἄν ἦνε χειμῶν, τότε φωτίζουσιν ἀμυδρῶς τινες ἀτμίζουσαι λυχνίαι. Τὸ στενόχωρον τῶν σχολείων τούτων εἶχε τι πολλάκις τὸ ἐνοχλητικόν, καὶ ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατὶ ἡ πόλις ὤρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν καὶ ἐπηγρύπνει ἐπὶ τούτου, ἐνῶ ἄλλως ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τῶν σχολείων.

Βεβαίως εὐαρέστους ἀναμνήσεις τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐν τοῖς σχολείοις παιδείσεως δὲν εἶχεν ὁ Ἀθηναῖος. Ἐξω ἐκύμαιεν ὁ κυανοῦς πόντος, ἢ αὔρα ἔπαιζεν ἐν τοῖς χλοεροῖς ἄλσεσι καὶ τῷ Ἐλικῶνι, ὁ χρυσοῦς ἥλιος ἠκτινοβόλει ἐπὶ τῶν ἐκ μαρμάρου οἰκοδομῶν τῆς ὑψηλῆς Ἀκροπόλεως, ἐτερέριζον καὶ ἐδόμβουν οἱ τέττιγες, ἄδοντες ἀπαύστως, τὸ πᾶν ἀνέπνεεν ἀέρα, χαρὰν καὶ ζωὴν, οὗτος δὲ μόνος ὁ μικρὸς Ἀθηναῖος ἐκάθητο ἐν τῷ στενῷ ἄνευ φωτός καὶ ἡλίου σχολεῖω. Τοῦτο βεβαίως θὰ ἐφαίνετο αὐτῷ ὡς φυλακὴ καὶ τόσον μᾶλλον, καθ' ὅσον προετίθετο καὶ τι ἄλλο, ὅπερ καθίστα εἰς αὐτὸν ἔτι αἰσθητοτέραν τὴν ἀνάμνησίν του. Πολλοὶ μὲν φιλόσοφοι προβάλλουσι τὴν θεωρίαν, ὅτι ὁ παῖς ἄριστα δύναται νὰ παιδαγωγηθῇ διὰ τοῦ καλοῦ τρόπου, καὶ τῶν ἀρχαίων δὲ τινες εἶχον τὰς φιλανθρώπους ταύτας ιδέας, ὅτι οἱ παῖδες παίζοντες πρέπει νὰ σπουδάζωσι τὰς ἐπιστήμας, ἀλλ' ἡ πρᾶξις ἦτο ὄλως διάφορος. Βεβαίως δι' ἐπαίνων καὶ ἄλλων μέσων ἀνεγνωρίζετο ἡ ἰκανότης καὶ ἐξεγείρετο ἡ ἔμφυτος φιλοτιμία καὶ ἐνισχύετο ἡ ἀμιλλα, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἐπὶ τῆς παρόδου τῆς θύρας ἦτο ἐπιγεγραμμένον τὸ τοῦ Μενάνδρου « ὁ μὴ δαρεῖς ἄνθρωπος οὐ παι-

δεύεται » καὶ συμφώνως πρὸς τοῦτο σπουδαιότερον παιδαγωγικὸν μέσον ἦτο ἡ ράβδος καὶ τὸ μαστίγιον. Οὐ μόνον ἄτακτοι παῖδες ἠσθάνοντο τὴν βαρεῖαν χεῖρα τοῦ ἐξωργισμένου καὶ ἀνυπομόνου διδασκάλου, ἀλλὰ καθόλου αἱ πληγαὶ ἐθεωροῦντο ὡς ἐξαίρετον μέσον εἰς τὴν περὶ τὰ γράμματα προκοπὴν. Ἡ διδασκαλία αὕτη διαρκεῖ ἀπὸ πρωίας μέχρι τῆς 11ης ὥρας, εἶτα οἱ παῖδες ἀφίενται, καὶ πρὸ τῆς θύρας παραλαμβάνοντες αὐτοὺς οἱ παιδαγωγοὶ ὠδήγουν εἰς τὸν οἶκον. Ἦτο ἡ ὥρα τοῦ προγεύματος, ὅπερ ἦτο λιτὸν καὶ συνίστατο ἐκ κρύων φαγητῶν, ὧν κοινῶς γεύεται πᾶσα ἡ οἰκογένεια. Μετὰ τοῦτο ἔπεται μετὰ τοῦ παιδαγωγοῦ περίπατος, οὗ τέρμα πάλιν εἶνε ὁ οἶκος. Μετὰ τὴν μετὰ μεσημβρίαν διδασκαλίαν ἔπεται εὐθὺς τὸ δεῖπνον, ὅπερ συμπίπτει κατὰ τὴν 5ην ὥραν ἐν θέρει, ἐν καιρῷ δὲ χειμῶνος κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου.

Ἡ ἡμερησία αὕτη σχολικὴ τῶν μαθημάτων διάρκεια δὲν εἶνε βεβαίως μικρὰ, ἀλλ' οὐχ ἦττον ὑπῆρχον καὶ οὐκ ὀλίγαι ἀνάπαυλαι καὶ διακοπαί. Ἡ λατρεία τῶν πολυαρίθμων θεῶν, οἵτινες ἐν Ἀθήναις ἐλατρεύοντο, παρεῖχε μέγαν ἀριθμὸν θρησκευτικῶν ἐορτῶν, αἵτινες τακτικῶς ἐν ὀρισμένῳ χρόνῳ καὶ κανονικῶς ἐπανελαμβάνοντο κατ' ἔτος. Κατ' αὐτὰς ἔπαυον οὐ μόνον τὰ δημόσια ἔργα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἰδιωτικά. Ἡ ἡμέρα ἀνήκε τῷ θεῷ, καὶ εἰ καὶ ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις ὁ λαὸς ἀπεδείκνυε τὴν εὐσέβειάν του, τηρῶν ἀρχαῖά τινα ἱερὰ ἔθιμα, ἐν μεταγενεστέροις ὁμως ἐπίστευεν ὅτι τιμᾶ μᾶλλον τὸν θεὸν διὰ συμποσίων καὶ ἐκδρομῶν, δι' ἀγῶνων καὶ παντὸς εἶδους διασκεδάσεων. Βεβαίως καὶ τὰ σχολεῖα ἤργουν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, καὶ ἐπειδὴ πολλαὶ ἐορταὶ ἐπὶ πολλὰς διήρκουν ἡμέρας, καὶ τινες ἐπὶ ἐβδομάδα, παρείχετο οὕτω καὶ τῇ νεολαίᾳ χρόνος ἱκανὸς πρὸς ἀνάπαυσιν. Περὶ τοὺς τέσσαρας μῆνας συνεποσοῦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν τῆς ἀργίας, ὅστις βεβαίως παρεῖχε χαρὰν εἰς τοὺς μαθητὰς, λύπην ὁμως τοῖς Γραμματισταῖς, οἵτινες ἐστεροῦντο τῶν διδάκτρων καθ' ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον.

Καὶ αὐτὸ τὸ σχολεῖον ἐφρόντιζε νὰ διακόπτη τὸ μονότονον τῆς καθ' ἡμέραν διδασκαλίας διὰ τινων ἐορτῶν. Οὕτω κατ' ἔτος ἐτέλει ἐορτὴν πρὸς τιμὴν τῶν Μουσῶν, καθ' ἣν οἱ μαθηταὶ μετὰ τῶν δι-

δασκάλων καὶ φίλων ἐν ἐορτασίμῳ στολῇ, στεφάνοις ἐστεμμένοι ἐπορεύοντο ἐν τάξει εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπως δι' ὕμνων ἐγκωμιάσωσι τὴν ἀγαθότητά των, καὶ ἐν τῇ παλαίστρᾳ συνηθοίζοντο, καὶ δύνοντες καὶ διαφόρους σωματικὰς ποιοῦντες ἀσκήσεις, ἀπεδείκνυον οὕτως εἰπεῖν τοιοῦτοτρόπως τῷ θεῷ Ἑρμῇ πόσῃν διὰ τῆς χάριτός του σωματικὴν ῥώμην καὶ ἰκανότητα ἐκτήσαντο.

(ἀκολουθεῖ)

ΕΜ. ΓΑΛΑΝΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΛΕΞΕΩΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ.

Ὁ Σοφοκλῆς κατὰ τὴν ὁμόφωνον κρίσιν τῆς ἀρχαιότητος ἐγένετο ὁ κράτιστος τῶν τραγικῶν. Καὶ παρὰ μὲν τοῖς Ῥωμαίοις ὁ Κικέρων δι' ὑψίστων ἐπαίνων ἐξαίρων τὸν Σοφοκλέα (πρὸβλ. de Fin V. 1. 3. De Divin. I. 25 καὶ Epist. ad Attic. II. 7) ἀπονέμει αὐτῷ τὴν αὐτὴν θέσιν τῷ Ὀμήρῳ, Ἀρχιλόχῳ καὶ Πινδάρῳ (ἴδ. Orat. I, 4). Καὶ οἱ ποιηταὶ, οἱ μνήμην τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ποιητοῦ ποιούμενοι διαμιλλῶνται περὶ τὴν δαψίλειαν τῶν ἐπαίνων (πρὸβλ. Οὐεργιλ. Eclog. VIII, 10 sola Sophocleo tua carmina digna cothurno? ⁽¹⁾ καὶ Ἰουβενάλ. Sat. VI 636). Ἀλλὰ

(¹) Κόθορνος (cothurnus) ἦτο εἶδος ὑποδήματος (ἢ πέλματος) ὅπερ ἔδενον δι' ἱμάντων εἰς τὸν πόδα καὶ ἐχρησίμευε τοῖς κυνηγοῖς ὑπόδεσις. Ἡ οὐσιώδης αὐτοῦ διάκρισις ἦτο τὸ ὕψος ἀνήκοντος μέχρι τοῦ μέσου τῆς κνήμης καὶ περιβάλλοντος οὕτω τὸ γαστροκνήμιον. Πρῶτος ὁ Αἰσχύλος εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τῶν κοθόρνων ἐν τῷ θεάτρῳ ὅπως ἀποδώσῃ τοῖς ὑποκριταῖς ἐν τῇ τραγωδίᾳ ὑψηλότερον καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον παράστημα. Ἐν δὲ τῇ κωμωδίᾳ ἡ ὑπόθεσις ἦτο ὀλίγον χθαμαλωτέρα καλουμένη ἱμβὰς (= soccus). Ἀμφότεραι δ' αἱ λέξεις μετωνυμικῶς ὑποσημαίνουσι τὴν τραγωδίαν καὶ τὴν κωμωδίαν (ἴδ. Lübker's R. L. ἐν λ. Κόθορνος καὶ τὸ χρησιμώτατον Λεξικὸν τῆς ἑλλ. ἀρχαιολογ. Δ. Πανταζῆ ἐν τῇ αὐτῇ λέξει).